

ANALÝZA

5. 12. 2016

Komentář k vývoji na trhu práce ve 3. čtvrtletí 2016

Český trh práce zažil ve 3. čtvrtletí 2016 vrcholné období: míra zaměstnanosti 15-64letých dosáhla rekordní úrovně 72,2 %, míra nezaměstnanosti se dostala na mimořádně nízkou hodnotu 4,0 %, počet registrovaných volných pracovních míst byl blízký číslům roku 2008. V mnoha oblastech docházelo k nedostatku pracovní síly, což tlačilo na růst mezd, neboť zaměstnavatelé o ni museli soutěžit mezi sebou. Průměrné mzdy se nominálně zvýšily o 4,5 %, což vzhledem k přetrvávající nízké inflaci výrazně zvýšilo reálnou kupní sílu pracujících lidí.

Výsledky Výběrového šetření pracovních sil (VŠPS) ukazují neochabující růst ekonomické aktivity obyvatel a celkové zaměstnanosti, a to již od roku 2012. Samotné 3. čtvrtletí 2016 přineslo další rekord v míře zaměstnanosti 72,2 %, což představuje meziroční nárůst o 1,7 p. b. Pozitivní zprávou je též výraznější zvyšování zaměstnanosti u žen (o 1,9 p.b. na 64,5 %), neboť ty mají míru zaměstnanosti značně nižší než muži.

Nárůst poptávky podniků po pracovní síle se projevoval nejsilněji ve zpracovatelském průmyslu, kde vzrostla celková zaměstnanost o 55 tis. osob., a dále v celém sektoru služeb, kde se zvýšila o bezmála 31 tis. Z celkové zaměstnanosti tvoří 82,9 % lidé v postavení zaměstnanců. Nejrychleji rostou počty zaměstnanců na dobu neurčitou; stále silněji se diskutuje téma kvality pracovního místa.

Pokračovalo nadále snižování počtu nezaměstnaných, naopak počet volných pracovních míst hlášených na úřady práce na konci září dosáhl 141 tis., což je jen o jedenáct tisíc méně, než byly rekordní hodnoty z roku 2008. Přetrvává však polarizace z hlediska vzdělání: u osob se základním vzděláním zůstala vysoká míra nezaměstnanosti (20,3 %), meziročně nejrychleji se snížila u vyučených (pokles o 1,4 p.b. na 4,1 %). Středoškoláci s maturitou měli míru sotva tříprocentní a vysokoškolsky vzdělané osoby pouze 2,1 %.

Vysoká poptávka po pracovní síle snižuje počet dlouhodobě nezaměstnaných (meziroční pokles o plnou třetinu), ale projevuje se i v počtu osob, které nepracují a aktivně si práci nehledají, ale uvádějí, že by pracovat chtěly. Tato pracovní rezerva se snížila na 130 tis. osob (což je meziroční pokles o více jak sedm tisíc), přičemž ale pouze 40 tis. z nich je schopno neprodleně nastoupit do zaměstnání.

Přetrvávají výrazné regionální rozdíly; lokální trhy práce, zejména v příhraničních oblastech, mohou být ve značně odlišné situaci než centrální oblasti ČR.

Předběžné údaje podnikové statistiky ČSÚ potvrzují popsany trend v růstu počtu zaměstnanců. Ve 3. čtvrtletí 2016 ve srovnání se stejným obdobím loňska přibylo 60,5 tis. zaměstnanců přepočtených na plně zaměstnané, což je relativní nárůst o 1,6 %.

Přesto se v některých částech ekonomiky pozitivní trendy neprojevily, jak můžeme vidět v přílohové tabulce 1 k Rychlé informaci. Především v odvětví těžba a dobývání byla komplikovaná situace spojená s propouštěním zaměstnanců – ve 3. čtvrtletí 2016 jich meziročně ubylo 1,9 tis., tj. -6,4 %. Pokračoval propad stavebnictví a zemědělství, které se z hlediska zaměstnanců zmenšily o 1,8 %, resp. o 1,6 %. V odvětví kulturní, zábavní a

ANALÝZA

rekreační činnosti byl přírůstek nulový, spíše o stagnaci lze mluvit také v případě veřejné správy a obrany a ubytování, stravování a pohostinství.

Ve všech ostatních sekcích CZ-NACE počty rostly. Absolutně nejvýznamnější byl přírůstek pochopitelně ve zpracovatelském průmyslu, který je jako odvětví největším českým zaměstnavatelem, o 21,9 tis., což je relativně o 2,0 %. Obchod vzrostl také výrazně, o 14,3 tis., tj. 2,9 %. Relativně byl nejvyšší nárůst v informačních a komunikačních činnostech (3,8 %), absolutně jde o 3,9 tis. Výrazný je též růst u profesních, vědeckých a technických činností (3,5 %). U odvětví administrativní a podpůrné činnosti (sekce N) se výrazné zvýšení počtu zaměstnanců odehrává převážně u agentur práce, zatímco bezpečnostní agentury propouštěly. V celém sektoru obchodu a služeb je nárůst počtu zaměstnanců +44,2 tisíce, což je relativně 1,9 %, více než za průmysl celkem (1,8 %).

Z hlediska mezd daly letošní údaje vzpomenout předkrizová léta. Průměrná mzda nominálně vzrostla ve 3. čtvrtletí 2016 o 4,5 %, tedy stejnou hodnotu jako v prvním čtvrtletí. Na tomto růstu se podílely takřka stejnou měrou podnikatelská i nepodnikatelská sféra, avšak v podnikatelské sféře rostly mzdy za současného zvýšení počtu zaměstnanců o 56,4 tis., což je 1,8 %. V nepodnikatelské sféře přibýlo jen 4,1 tis. zaměstnanců, relativně 0,6 %. To znamená, že objem mezd v podnikatelské sféře se zvýšil o 6,3 %; zatímco objem platů jen o 5,2 %. Je třeba upozornit, že třídění na sféry bude zveřejněno naposledy za 4. čtvrtletí 2016 a od referenčního roku 2017 již nebude k dispozici.

Reálné mzdy v posledních letech takřka kopírují vývoj nominálních mezd, protože inflace (index spotřebitelských cen) se stále pohybuje jen na cca půlprocentní úrovni. Dochází tak k rychlému zvyšování reálné kupní síly mezd, která v samotném 3. čtvrtletí 2016 vzrostla v průměru o 4,0 %. Takový přírůstek měla i v letošním 1. čtvrtletí, ale předtím naposledy v roce 2009, kdy navíc docházelo k masovému propouštění, nikoli k růstu zaměstnanosti.

Podobně jako vývoj počtu zaměstnanců byl ve 3. čtvrtletí 2016 i meziroční mzdový nárůst v jednotlivých odvětvích (sekce CZ-NACE) značně diferencovaný. Nominální nárůsty se pohybovaly od -0,4 % až po 7,1 %. Onen jediný propad nalezneme nepřekvapivě v těžbě a dobývání. Naopak ten nejvyšší relativní přírůstek se týká ubytování, stravování a pohostinství, kde však v korunovém vyjádření jde o pouhou tisícovku, neboť tam je v absolutní úrovni průměrná mzda stále výrazně nejnižší.

Více jak pětiprocentní přírůstky objevíme v přílohové tabulce 1 u odvětví kulturní, zábavní a rekreační činnosti (sekce R) a u veřejné správy a obrany (shodně 5,6 %) a dále u zdravotní a sociální péče (5,1 %). Tato tři odvětví spojuje silná dominance státu, i když v sekci R jsou skryté také komerční činnosti heren, kasin a sázkových kanceláří, kde je mzdová úroveň vyšší než u ostatních pododvětví a meziročně vzrostla nejrychleji.

Z průmyslových oborů příliš neoslnila výroba a rozvod elektřiny, plynu, tepla a klimatizovaného vzduchu, kde vzrostla průměrná mzda jen o 1,7 %. U zpracovatelského průmyslu a u zásobování vodou, činnosti související s odpadními vodami, odpady a sanacemi byl shodně růst 4,6 %. Právě zpracovatelský průmysl je pro naši ekonomiku nejdůležitějším odvětvím, protože zaměstnává 1 123,0 tis. zaměstnanců, což je 28,6 % celku všech. V obchodě, kde pracuje přes půl milionu zaměstnanců, se průměrná mzda zvýšila o 4,2 %.

Nejvyšší mzdová úroveň ve 3. čtvrtletí 2016 již nebyla tradičně v peněžnictví a pojišťovnictví, toto odvětví skončilo až na druhém místě s 47 905 Kč. Na pomyslnou zlatou medaili se dotáhlo

ANALÝZA

odvětví informační a komunikační činnosti s 50 019 Kč, kde i „podprůměrný“ meziroční nárůst o 3,8 % představoval v peněžním vyjádření +1 829 Kč.

Průměrná mzda v nejhudším odvětví byla sotva třetinová proti té nejvyšší. Celkově však lze říci, že nerovnosti v odměňování se meziročně snižovaly, odvětví s nízkými výdělkovými úrovněmi měla rychlejší růst než ta bohatá.

Trend zvyšování počtu zaměstnanců a výrazný růst průměrné mzdy se projevoval v podstatě plošně po celém území státu, jak zjistíme z přílohové tabulky 3. Dokonce i v hlavním městě, kde dosud průměrné mzdy spíše zaostávaly, ve 3. čtvrtletí 2016 vzrostly o 3,8 %, za současného rychlého růstu počtu zaměstnanců. Z celostátních průměrů poněkud více vyčníval snad jen Moravskoslezský kraj, na který dopadla nelehká situace spojená s útlumem těžby uhlí a kde průměrné mzdy vzrostly nejméně (3,2 %). Naopak nejvíce se zvýšily v Ústeckém kraji (5,4 %) a Královéhradeckém (5,3 %). Nadprůměrně (4,9 %) vzrostly mzdy též v Karlovarském kraji, kde však jsou stále nejnižší v absolutní úrovni.

Rychlá informace ČSÚ obsahuje také údaj o mzdovém **mediánu**, který je vypočtený z matematického modelu distribuce výdělků. Ten ukazuje mzdu prostředního zaměstnance, tedy běžnou mzdovou úroveň. Ve 3. čtvrtletí 2016 byl medián 23 527 Kč, o 1 144 Kč (tj. o 5,1 %) vyšší než ve stejném období předchozího roku. Mzdová úroveň prostředního zaměstnance se tak zvyšovala ještě rychleji než aritmetický průměr. Rychle rostly mzdy v celé střední oblasti, naopak tlak na růst v oblasti nízkých výdělků polevil. Mzdové rozpětí se tak ještě více rozšiřovalo: 80 % zaměstnanců pobíralo výdělky mezi decilovými hodnotami 11 365 Kč a 43 349 Kč.

Muži měli značně vyšší mzdovou úroveň než ženy – ve 3. čtvrtletí 2016 byl medián mezd žen 20 961 Kč, zatímco u mužů byl 25 720 Kč.

Při posuzování výsledků 3. čtvrtletí s jinými obdobími roku je vždy nutné brát v potaz, že jsou ovlivněné letními prázdninami, naopak bývají mnohem méně vyplácené mimořádné odměny.

Autor: Dalibor Holý

Odbor statistiky trhu práce a rovných příležitostí ČSÚ

Tel.: +420 274 052 694

E-mail: dalibor.holy@czso.cz